



Na de Eerste Wereldoorlog, het kortstondige schrikbewind van de communistische Radenrepubliek in 1919 en het verlies van tweederde van Hongaars grondgebied aan de buurlanden door het 'verdrag' van Trianon in 1920 was Hongarije er slecht aan toe. Doordat er veel industrie, mijnen en vitale spoorlijnen verloren waren gegaan, stond Hongarije aan de rand van de economische afgrond. Hongersnood was alom. In die tijd ontstond het plan van westerse kerken om in samenwerking met kerken en kinderbescherming in Hongarije Hongaarse kinderen per trein naar België en Nederland te halen om hen een half jaar op krachten te laten komen. In dit magazine hebben wij er in de loop der jaren in verscheidene interviews en artikelen aandacht aan besteed. De meeste kinderen gingen na afloop van het half jaar terug naar Hongarije, maar er zijn er ook veel gebleven. Een van die treinkinderen was Antal Sivirsky, die in 1921 naar Nederland kwam en in Raamsdonkveer werd ondergebracht in het kinderloze ondernemersgezin van twee zussen en een broer Schoenmakers. De kleine Uts (van Öcsi), zoals hij ook werd genoemd, groeide uit tot een belangrijke 'cultuurbemiddelaar' tussen Hongarije en Nederland. Zijn jongste dochter Margit publiceerde onder de naam Mara Sivirski in 2015 het levensverhaal van haar vader. Hoewel Sivirsky's laatste levensjaren samenvallen met het begin van mijn Hongaarse loopbaan heb ik hem gek genoeg nooit ontmoet. Toch heb ik ook mijn eigen herinneringen aan deze pleitbezorger van Hongaarse en Nederlandse cultuur en zijn pennenvruchten... (EVS)

Trein naar Holland

Biografie van Antal Sivirsky, docent, vertaler, schrijver

gaarse literatuur in de jaren tachtig nog weinig belangstelling bij het publiek' (aldus Jan Cremer die in die tijd de serie **Hongaars Archief** opzette, zie MM 11 en www.hongaarseliteratuur.nl).

Aldus nam ik de zelfgekozen taak op me verandering te brengen in - wat ik in mijn doctoraalscriptie omschreef als - 'die lacunes in kennis in het westen' over de cultuur van Hongarije. Zo'n onderzoek begint tegenwoordig met **Google**, maar vroeger zat ik uren in de bibliotheek catalogi en microfiches te raadplegen en ontdekte zo dat het magazijn van de Stadsbibliotheek Haarlem een schat aan oude uitgaven bevatte van vertalingen uit het Hongaars door **A.S.C Wallis**, onder meer gedichten van **Petőfi** en zelfs de **Tragedie van den mensch**. In de jaren dertig zijn er diverse Hongaarse boeken uitgebracht in het Nederlands, waaronder tweede drukken van eerder vervaardigde vertalingen (o.a. van **De wonderparaplu**, zie MM 84) en vertalingen door de bekende Nederlandse schrijfster **Madelon Székely-Lulofs**, die in Nederlands-Indië de Hongaar **László Székely** had leren kennen. Zij waren getrouwd en woonden ook een tijdje samen in Hongarije. Zij vertaalde(n) voor de Tweede Wereldoorlog al een roman van **Sándor Márai**, een schrijver die pas postuum, eind jaren negentig, weer een comeback zou maken in Nederland.

Wat ik eigenlijk in die tijd niet doorhad, was dat er in de nasleep van de legendarische Kindertreinen naar Holland best veel was gepubliceerd op Hongaars-Nederlands gebied. Ik had over deze treinen zelf natuurlijk ook gehoord en gelezen, maar zij gingen pas leven voor mij toen ik jaren later Hongaarse les ging geven en mijn allereerste cursist een Hongaarse moeder bleek te hebben gehad die als kind vanuit Hongarije met de kindertrein naar Nederland was gekomen (en niet meer was teruggekeerd naar Hongarije). Ik vernam dat ze oorspronkelijk uit **Felvidék** (Hongaars deel van Slowakije) afkomstig was, een tijdje in een treinwagon op het rangeeremplacement van station **Nyugati** had moeten bivakkeren en toen naar Nederland was gestuurd om bij te eten en aan te sterken. En zo bleken ook vele latere cursisten en lezers van dit magazine een ouder of grootouder te hebben, die indertijd als 'treinkind' naar Nederland was gekomen.

Een van de andere duizenden treinkinderen was de al genoemde Antal Sivirsky die een grote rol zou gaan spelen op het culturele snijvlak van Nederland en Hongarije. Al gauw na aankomst in Nederland en vooral nadat er besloten was dat hij hier zou blijven in het ondernemersgezin, bestaande uit twee ongetrouwde zussen en een ongetrouwde broer, had

had de kleine Antal door dat hij in Nederland de eeuwige buitenlander zou blijven als hij niet perfect Nederlands zou spreken. En dus legde hij zich erop toe onze taal nog beter te leren dan een gewone Nederlander. Na de middelbare school studeerde hij Nederlands en werd nota bene docent Nederlands aan de MTS in Den Bosch en later de 6^e HBS aan de Nieuwe Duinweg in Den Haag. In de hoedanigheid van leerkracht Nederlands schreef hij eind jaren vijftig, begin jaren zestig de leergang **Het beeld der Nederlandse literatuur**. Dit boek werd uitgegeven door schoolboekenuitgeverij Wolters in Groningen en was bestemd voor het literatuuronderwijs in het Nederlands!

Als vertaler en romanschrijver wist hij telkenkere oude(re) Nederlandse woorden en dialectwoorden uit de vergetelheid te ontrukken, hetgeen hem soms de kritiek opleverde dat hij woorden placht te verzinnen! Een voorbeeld is het woord 'verspochten' (door vocht verweerd/verrot) dat alleen in de regio Zwolle bekend is, maar dat anderen in het geheel niet kennen. Een ander voorbeeld is de vertaling van de titel van het boek **Ebéd a kastélyban** (van Gyula Illyés). Hij koos niet voor Lunch of Middageten, maar voor **Noemaal op het kasteel!** Zo'n woord zet wel meteen de sfeer...

Ook in het archief van schrijver dezes is al een kleine greep te vinden uit de publicaties van Antal Sivirsky.

In Den Haag stond hij als organisator van poëzie-voordrachtsavonden in contact met culturele instellingen als **Pulchri** en de **Haagse Kunstkring** en deed er een vriendenbare greep op uit de culturele 'scene' van de hofstad. Ook bekleedde Sivirsky tal van maatschappelijke functies in organisaties als de Vereniging Levende Talen. Toch vergat hij zijn moedertaal Hongaars niet. Hij bleef in contact met zijn familie in Hongarije en schreef al in 1933 een **Overzicht van de Hongaarse cultuur**, later gevolgd door diverse vertalingen van Hongaarse romans, verhalen en gedichten en zelfs een cursus Hongaars voor Nederlanders en Nederlands voor Hongaren, die na de opstand in 1956 naar Nederland kwamen.

Kortom, Antal Sivirsky was een belangrijke spil tussen de Hongaarse en Nederlandse cultuur en het is dan ook zeer terecht dat er onlangs een biografie over hem is verschenen. Uitgerekend zijn jongste dochter **Margit** (Mara) schreef twintig jaar na de dood van haar vader een lijvig boek over het leven en werk van deze zeer gedreven, ambitieuze en nijvere cultuurbemiddelaar.

Voor dat ik aan het boek begon, dacht ik een relatief droog samenraapsel van feitjes uit het leven van Antal Sivirsky voorgeschoteld te krijgen. Maar hoe anders bleek het! Ik las het boek in een adem uit. Ik genoot volop van de gevoelens en gedachten van deze Nederlandse Hongaar en identificeerde me met zijn tomeloze ambitie en niet aflatende pogingen de Hongaarse literatuur hier op de kaart te krijgen en zijn vurige wens om ook een Hongaarse academische titel te behalen en een leerstoel Hongaars te mogen bekleden in Utrecht.

De biografie draagt de titel **Trein naar Holland**, naar de televisiedocumentaire van de ook in het boek genoemd **Hilde van Oostrom**. Deze documentaire kwam medio jaren tachtig tot stand in het kader van het Cultureel Akkoord tussen Nederland en Hongarije. Sivirsky werkte er ook aan mee. De lijvige, zeer boeiende en soms openhartige biografie geeft nog meer namen prijs van bekende personen met wie Sivirsky contact heeft gehad en van mensen die een belangrijke rol hebben gespeeld op het grensvlak van Hongarije en Nederland. Een voorbeeld hiervan is **Elly Hoekstra** die al in 1938 een **Beknopte Hongaarse grammatica**

het tijdsbeeld bijzonder herkenbaar. Maar ook tal van politici, staatslieden en nationale en internationale gebeurtenissen komen langs, zoals de oorlog, de watersnoodramp van 1953 en de moord op Kennedy in 1963.

Bij de Haagse Kunstkring ontmoet Antal diverse malen de eerder genoemde **Jan Cremer**, die een Hongaarse moeder had. Maar gek genoeg blijven Cremer's boekenreeks **Hongaars Archief** en Sivirsky's vertaling van **Egy különös házasság (Een vreemd huwelijk)** van **Kálmán Mikszáth**, uitgegeven in die serie, onvermeld. Wat wel een plaats heeft in het boek is Sivirsky's niet aflatende werkdrijf. Zoals ik zelf dit artikel op een vroege zondagochtend in alle stilte zit te schrijven, zo zocht Sivirsky altijd naar rustige plekken om te werken: zijn eigen werkkamer op de eerste verdieping van de gezinswoning aan de Prins Willemstraat en later de Laan van Poot was met een vijftal puberdochters al gauw niet rustig genoeg meer en dan zocht hij zijn heil op zijn schrijfbootje in **Strijensas** aan het Hollands Diep op de Hoekse Waard.

Ook vermeldt de biograaf uitvoerig Sivirsky's pogingen om een leerstoel Hongaars van de grond te krijgen in Utrecht (wist ik niet) en zijn diepe teleurstelling toen bleek dat men er in Groningen mee aan de haal ging (wist ik wel). Daar was hoogleraar Oud-Germanistiek prof. **Kylstra** (die - what's in a name - in de biografie - en waarschijnlijk door Antal zelf ook - steevast **Kiepsma** wordt genoemd) handiger in het lobbyen en daardoor kwam er niet in Utrecht, maar aan de Rijksuniversiteit Groningen een doctoraal programma Hongaars van de grond. Gewend aan tegenslagen en onverwachte ontwikkelingen bleef Sivirsky, aldus zijn biograaf, niet lang bij de pakken neerzitten, al voelde hij zich in zijn ambitieuze trots wel danig gekrenkt.

Trein naar Holland is - ik ben het geheel eens met de auteur - 'geen ode aan hem, maar wel een eerbetoon aan mensen zoals hij die zich gelukkig vechten in een leven dat in twee werelden geleefd moet worden'. **Trein naar Holland** is een prachtig geschreven biografie en een zeer boeiend levensverhaal dat leest als een trein. Van harte aanbevolen als u heerlijk in Hongaarse sferen wilt vertoeven, leerzaam als u belangstelling heeft voor Hongaarse - en Nederlandse - literatuur en interessant als u graag terugkijkt op de bijzonder enerverende twintigste eeuw en hoe de gebeurtenissen daarin door gewone mensen werden beleefd. ■

Edwin van Schie

¹ Vertalingen door **Madelon** resp. **László Székely**: **Idegen emberek** (Vreemdelingen, Nederlandse Keurboekerij, Amsterdam, 1934) **Csutora** (De vermetele, Nederlandse Keurboekerij Amsterdam, 1936) **Válás Budán** (Tusschen nacht en dag, Gottman, Haarlem, 1939)